

ПРОКУРАТУРА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ГЛАВЕН ПРОКУРОР

№ 2662/2018 г.

гр. София, д. 09.2018 г.

ДО
Г-Н БОЯН МАГДАЛИНЧЕВ
ПРЕДСТАВЛЯВАЩ ВИСШИЯ
СЪДЕБЕН СЪВЕТ

СТ А Н О В И Щ Е НА ПРОКУРАТУРАТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ОТНОСНО: Предложения на общите събрания на съдиите от военните съдилища във връзка с реформа на военното правораздаване

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН МАГДАЛИНЧЕВ,

Съгласно решението на Пленума на ВСС в ПРБ бяха обсъдени предложенията на общите събрания на съдиите от военните съдилища за изменения и допълнение на НПК, НК, ЗАНН, АПК и Указ № 904 за борба с дребното хулиганство във връзка с реформа във военното правораздаване и изразяваме следното становище.

I. Общи положения.

Съгласно Конституцията на Република България (чл. 119, ал. 1) военният съд е конституционно регламентиран орган и е безспорно, че на настоящия етап страната се нужда от военни магистрати.

Военните органи на съдебната власт не са ведомствени, а са част от независимата съдебна власт. Те прилагат същите материални и процесуални закони като останалите съдилища и прокуратури, вкл. актовете им могат да се обжалват пред Върховния касационен съд.

Военните магистрати се назначават, повишават, понижават, преместват и освобождават от Висшия съдебен съвет, както и другите съдии, прокурори и следователи.

Съгласно т. 5 от Основните принципи за независимост на съдебните органи, приети от ООН на 06.09.1985 г. „*всеки има право на съдебно правосъдие в обикновени или военни съдилища, прилагащи установените юридически процедури*”. През 2003 г. въпросът за целесъобразността от съществуването и дейността на военните съдилища в държавите-страни по Европейската конвенция за защита на правата на човека бе разгледан и от Постоянния комитет на Съвета на Европа по правата на човека в Страсбург.

В приетия на 16.06.2003 г. Меморандум за съдопроизводството във военните съдилища, след анализ на практиката на ЕСПЧ, е направен извод, че съществуването и функционирането на военни съдилища в държавите-страни по Европейската конвенция за защита на правата на човека само по себе си не противоречи на задълженията на тези държави в случаите, когато съдопроизводството във военните съдилища съответства на изискванията на чл. 5, 6 и 14 от Конвенцията. Отбелязано е, че окомплектованият със военнослужещи военен съд също се явява независим и безпристрастен съд, ако съдиите са обезпечени от закона, способите за тяхното назначаване и наличие на гаранции против натиск върху съда отвън са същите като при всички други съдии в съответствие с действащото законодателство, а съдопроизводството се осъществява в общ за всички съдилища ред.

Следователно, не съществуват международно-правни, конституционни и законови пречки на военните съдилища да бъдат предоставени правомощия да осъществяват правораздаване и по други дела за престъпления, извън посочените в сегашната редакция на чл. 396 НПК, както и по административни и административно-наказателни дела, ако законодателят счете това за необходимо.

II. По предложенията на общите събрания на съдиите от военните съдилища.

А. Относно разширяване на кръга лица по чл. 396 НПК, чиито престъпления са подсъдни на военните съдилища, като бъдат обхванати всички служители в системата на националната сигурност.

1. Основният въпрос е дали на военните съдилища отново да бъдат възложени функции на специализирани съдилища за престъпления, извършени от служителите в системата за защита на националната сигурност. Съгласно чл. 3 от Закона за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност тази система включва държавните органи и структури, които осъществяват дипломатическа, отбранителна, разузнавателна, контраразузнавателна, оперативно-издирвателна, право-охранителна и охранителна дейности, както и са представени в Съвета по сигурността към МС¹.

Освен в горепосочения закон, структурата и функциите на органите от системата за защита на националната сигурност са регламентирани и в множество други закони и подзаконовни нормативни актове², от които е видно, че законодателят разглежда като единна система от органи, в която служат лица със сходен статут:

- държавните органи, в които се изпълнява военна служба (Министерство на отбраната, Националната служба за охрана и военните съдилища и прокуратури);

- Министерство на вътрешните работи и отделните се от него структури, за чиито служители се прилагат разпоредбите относно държавна служба в МВР (Държавна

¹ Министерство на вътрешните работи, Министерство на отбраната, Министерство на външните работи, Министерство на финансите, Държавна агенция "Национална сигурност", Държавна агенция "Разузнаване", Служба "Военна информация", Националната служба за охрана.

² Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България, Закона за защита на класифицираната информация, Закона за резерва на въоръжените сили на Република България, Закона за МВР, Закона за Държавна агенция „Разузнаване“, Закона за Държавна агенция „Национална сигурност“, Закона за специалните разузнавателни средства, Закона за изпълнение на наказанията и задържане под стража, Закона за пощенските услуги, Закона за противодействие на корупцията и отнемане на незаконно придобитото имущество, както и в Постановление № 184 на МС от 23.08.2012 г. и др.

агенция "Технически операции", Главна дирекция „Охрана“ при Министерство на правосъдието, Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ при Министерство на правосъдието, Бюро по защита при Главния прокурор, структури на Държавната комисия по сигурността на информацията);

- органите на Държавна агенция „Национална сигурност“ и Държавна агенция "Разузнаване", в които се изпълнява държавна служба по специфични правила.

Идентичните цели и задачи пред системата от тези органи, предполагат единен подход към наказателното преследване на деянията, насочени срещу нормалното ѝ функциониране.

Исторически погледнато, близо половин век (от 1952 г. до приемане на ЗИДНПК - ДВ бр. 109/23.12.08 г.), законодателят се е придържал към принципа, че силните правомощия на органите за обществен ред и сигурност предполагат силен контрол от специализирани разследващи и съдебни органи. За това на военните съдилища, наред с традиционните функции, са били възлагани и функции на специализирани съдилища за цялата система за национална сигурност. Това позволява също така военните магистрати да натрупат специализирани знания, умения и опит, необходими за работа в тази деликатна сфера.

2. Следва да бъде отчетено, че дори и с премахване на военните звания не се е променила спецификата на работата както в МВР, така в органите, изведени от МВР и обособени като самостоятелни³. Същевременно, изваждането на служителите им от кръга на субектите на военни престъпления създаде сериозни празноти в наказателното право и важни обществени отношения, които изискват специфична наказателноправна защита, останаха незащитени.

Служители на МВР и на ГДО и ГДИН при МП осъществяват постова и патрулна служба, като носят оръжие и униформа. Служители на МВР извършват дейности, съвместно с въоръжените сили – охрана на държавната граница, защита на стратегически обекти и критична инфраструктура, пожарогасителна и аварийно-спасителна дейност, участие в мироопазващи мисии, извън страната. Кадри за нуждите на МВР се обучават във военни учебни заведения. Част от основните дейности на МВР⁴ се осъществяват по начин, сходен с правилата, чиито нарушения от военнослужещи представляват престъпления против караулната, постовата, патрулната, вътрешната и граничната служба и против службата по осигуряване на противовъздушна, противоатомна, противохимическа или санитарна отбрана, както и отбраната на водното пространство.

Правомерното и безопасно осъществяване на функциите на МВР, изисква служебна дисциплина, сходна с военната дисциплина и правомерното изпълнение на тези дейности следва да бъде защитено по начин, сходен на защитата срещу престъпления против подчинеността и военната чест.

Лица от състава на граничния наряд, могат да бъдат само държавни служители от ГД „Гранична полиция“, които обаче в мирно време не са субект на престъпление по

³ Държавна агенция „Национална сигурност“, Държавна агенция „Технически операции“, Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“, куриерската служба в ДКСИ, Главна дирекция „Охрана“ и Бюрото по защита

⁴ Охрана на държавната граница и стратегически обекти, патрулно-постовата служба за опазване на обществения ред, предотвратяване на терористични действия, защита при бедствия и спасителна дейност, противодействие на незаконната миграция, конвойна дейност и др.

действащия чл. 392 НК (нарушение на правилата за охрана на държавната граница от лице от състава на граничния наряд).

Съществен проблем е, че служителите на МВР не са субекти на общото военно длъжностно престъпление по чл. 387, ал. 1 НК, което за разлика от престъплението по чл. 282 НК не включва специална цел. При действащият закон случаите, в които длъжностни лица от МВР, без специална цел, злоупотребят с власт или служебно положение, превишат властта си или не изпълнят служебни задължения и от това настъпят вредни последици, остават ненаказани.

Чл. 123, ал. 3 ЗДАНС предвижда за служителите на агенцията при осъществяване на дейността си по отношение сигурността на Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия да упражняват правомощия на военнослужещи, без да са такива. Законосъобразното осъществяване на тези правомощия следва да бъде защитено от НК по начина, по който е защитено законосъобразното осъществяване на правомощията на военнослужещите. Няма логично обяснение за противното.

Поради горните съображения при евентуално изменение на кръга лица по чл. 396 НПК ще е необходимо да бъде изменен и кръгът лица по чл. 371 НК – субектите на военни престъпления.

3. Практиката през последните години сочи на прояви на неефективност при наблюдаването от прокуратурите с обща компетентност на преписки и дела за престъпления, извършени от служители на МВР и ДАНС. Работата по същите се забавя и от самоотводите, които системно се депозират от прокурорите и съдиите, работещи в един съдебен район със съответните служители на МВР.

Международни организации и институции са имали повод да изразят становище относно неправомерни действия по отношение на задържани лица и необходимостта от ефективното им разследване:

- в заключителните наблюдения на Комитета срещу изтезанията (КСИ) към Службата на Върховния комисар по правата на човека на ООН, изложени в доклад от 15.12.17 г., се изразява загриженост относно преднамерено грубо физическо отношение, проявено към лица при тяхното задържане и при престой в предварителния арест. Според наблюденията на КСИ една трета от задържаните лица са били обект на физическо малтретиране в полицейските участъци, *“което понякога е толкова тежко, че може да се приравни с изтезание”*, като повечето от полицейските служители, превишили правомощията си, са останали ненаказани.

- в Годишния доклад за спазване на човешките права на Държавния департамент на САЩ за 2017 г. са изложени сведения за множество нарушения от органите с полицейски правомощия в България: малтретиране на арестанти и затворници, произволни арести и задържания, безнаказаност на полицията, малтретиране на членове на малцинствата, неприемливи условия в затворите и в предварителния арест.

- в редица решения Европейският съд за правата на човека отбелязва, че задълженията за защита на правото на живот по чл. 2 и от нечовешко и унижително отношение по чл. 3 във връзка с чл. 1 ЕКЗПЧОС, включват задължение за ефективно официално разследване. Едно от основните изисквания е то да бъде извършено от

безпристрастни разследващи органи, които да не са свързани институционално, йерархически или фактически с разследваните лица. Подчертана е необходимостта да има гаранции срещу всякаква външна намеса върху дейността на разследващите като независимостта им следва да се разбира не само като липса на йерархическа или институционална връзка, а и като практическа независимост⁵.

Такава практическа независимост се осигурява много трудно, ако компетентността за наказателно преследване и за разглеждане на делата срещу служители на МВР, ДАНС, ГДО и ГДИН е възложена на органи на съдебната власт с обща компетентност, които се намират в постоянен контакт и сътрудничество с тях, а не на специализирани органи.

Поради това по света е разпространена практиката на създаване на полицейски дисциплинарни съдилища, разглеждащи дела за дисциплинарни нарушения и длъжностни престъпления, извършени от полицейски служители при или по повод службата им⁶. В някои европейски страни⁷ военните съдилища разглеждат наказателните дела срещу служителите на някои структури с полицейски правомощия.

4. По отношение на служителите на Главна дирекция "Охрана", Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ и Бюрото за защита при Главния прокурор са валидни изцяло гореизложените съображения за необходимост от специална подсъдност на деянията на служителите от МВР. Основната дейност на тези служители е идентична с дейности, извършвани в МВР - охрана на обекти и лица, конвоиране на лица и събиране и обработка на информация, свързана с функциите им. Служителите носят униформа, отличителни знаци и оръжие и имат полицейски правомощия, като статутът им е уреден чрез препращане към статута на служителите на МВР⁸.

Относно предлаганата особена подсъдност за деяния на лица на служба в Държавна агенция „Технически операции“ становището ни е същото с доводи, че статутът на тези лица е уреден чрез препращане към ЗМВР (чл. 19е ЗСРС), а агенцията е образувана от структури, които доскоро бяха част от МВР и спецификата на работа след самостоятелното ѝ обособяване не е променена. Тези обстоятелства изискват засилени служебна дисциплина и наказателно-правна защита срещу нарушенията.

В проекта се предлага в чл. 396, т. 6 НПК редакция в насока „лицата на служба в Държавната комисия по сигурността на информацията“ (т.е. всички лица на служба в ДКСИ). Съгласно § 1, т. 1в ЗОВСРБ обаче, само част от ДКСИ е включена в системата за национална сигурност - „структури на Държавната комисия по сигурността на информацията, определени със заповед на председателя“. Това са структури, които изпълняват функции по чл. 9, т. 18 ЗЗКИ и по чл. 11 от Закона за пощенските услуги. Съгласно чл.10а ЗЗКИ, за служителите на ДКСИ, които изпълняват функции по чл. 9, т. 18 ЗЗКИ, се прилагат разпоредбите, относно държавна служба в ЗМВР. От изложеното е видно, че по действащото законодателство не всички служители на ДКСИ са служители

⁵ Виж решенията по делата „Огнянова и Чобан срещу България“ и „Михайлова и Малинова срещу България“

⁶ Такива има във Великобритания, Австралия, Аржентина, Перу, Чили, Еквадор, и др.

⁷ В Испания- Гражданската гвардия, в Италия - Корпуса на Карабинерите и Финансовата гвардия, в Турция и Румъния – Жандармерията, в Русия - Федерална служба за безопасност)

⁸ Чл. 393 от ЗСВ, чл. 19 от Закона за изпълнение на наказанията и задържане под стража, чл. 14д от Закона за защита на лица, застрашени във връзка с наказателно производство.

от системата за национална сигурност. С тези доводи предлагаме този текст да се редактира така: „*служителите, по чл.10а ЗДКСИ*“.

5. В предложената редакция на чл. 396, т. 4 НПК е използван израз „*гражданските лица, които работят в търговски дружества*“, който създава неяснота. Той може да се тълкува по начин, че на военни съдилища са подсъдни дела за престъпления, извършени от гражданските лица на служба в търговските дружества, в които правата на държавата се упражняват от министъра на отбраната. Тези лица обаче не са „*на служба*“, т.к. не изпълняват държавна служба и дори не работят в държавно учреждение, поради което предложението не се споделя.

Предложението на военните съдилища да са подсъдни както войските, така и лицата които ги обслужват, има различен обхват и решение в различните страни:

- в САЩ субекти на престъпления по Единния кодекс на военното правосъдие на САЩ са и служещите в организации, които са придадени към въоръжените сили, цивилни служители във военните формирования, разположени извън територията на САЩ, лица, намиращи се на служба на териториите на американските военни бази, разположени в други държави, лица, обслужващи или съпровождащи във военно време въоръжените сили в полеви условия, лица, които доброволно са се поверили на военните власти или изпълняват отделни задължения към тях.

- във Великобритания субекти на военното право са и обслужващият персонал и „лица, съпровождащи войската“.

- в Швейцария субекти на военни престъпления са и длъжностните лица, служителите и работниците в органите на военното управление за извършени деяния против интересите на държавната служба, както и лица, работещи във въоръжените сили и лица, които се считат за такива по силата на изпълнение на задачи със специално предназначение.

Българската практика се е променяла през годините, като от 1956 до 1999 г. НПК предвижда подсъдност на военните съдилища и спрямо деянията на „*волнонаемните от войските*“, от 1999 до 2003 г. – и на „*военните служители от въоръжените сили*“, от 2003 до 2005 г. - и на „*гражданските лица на служба във въоръжените сили и в Министерството на отбраната*“, а след 2006 г. – и на „*гражданските лица на служба в Министерството на отбраната, в Българската армия и в структурите на подчинение на министъра на отбраната*“.

Предложението по отношение на дружествата, в които правата на държавата се упражняват от министъра на отбраната⁹ изисква най-напред отговор на следните въпроси: дали работещите в тези търговски дружества са лица, обслужващи въоръжените сили; дали статутът им е идентичен със статута на „*волнонаемните*“ и „*гражданските лица на служба в МО, в Българската армия и в структурите на подчинение на министъра на*

⁹ Към момента това са: „ТЕРЕМ“ ЕАД- холдингова компания в която влизат 6 ЕООД, специализирани в ремонт, модернизация и логистична поддръжка на военна техника; „Снабдяване и търговия-МО“ ЕООД с предмет на дейност търговия, маркетинг, търговско представителство, посредническа и комисионна дейност; „Интендантско обслужване“ ЕАД – с предмет на дейност производство на униформ-мени и специални работни облекла; „Военно издателство“ ЕООД; „ПРОНО“ ЕООД с предмет на дейност проучвателни и проектни работи в строителството; „Арм-стройинвест“ ЕООД с предмет на дейност строителен надзор; „МОБА“ ЕООД – с предмет на дейност охрана и пет здравни заведения (МБДПЛР) „Св. Богородица“ ЕООД, с.Нареченски бани; ДКЦ "Св.Георги Победоносец" ЕООД, гр. Бургас; ДКЦ "Здраве 2000" ЕООД, гр. Ст. Загора; ДКЦ "Св. Георги" ЕООД, гр. Хасково; МБДПЛР "Вита" ЕООД, гр. Велинград).

отбраната“, както и целесъобразно ли е делата срещу тях да бъдат възложени на военните съдилища.

Следва да се държи сметка, че тези дружества извършват дейности, които по-рано са извършвани от структури, част от въоръжените сили и имат значение за логистичното осигуряване на въоръжените сили. Такива дейности обаче, извършват и редица търговски дружества, в които правата на държавата се упражняват не от министъра на отбраната, а от министъра на икономиката¹⁰ и които също имат важно значение за отбраната. Критерий за даване на специфичен статут на търговски дружества е значението им за отбраната на страната, а не собственикът или принципалът (чл. 22, ал. 2, т. 22, 23 ЗОВСРБ). Търговските дружества са субекти, създадени и функциониращи съгласно Търговския закон и в тях са неприложими нормите на военната и служебната дисциплина, присъщи на органите и структурите от системата за национална сигурност. Не намираме основания за да подкрепим това предложение на съдиите от военния съд.

Конкретно относно Държавна агенция „Държавен резерв и военновременни запаси“ следва да се посочи, че тя няма пряко отношение към функционирането на въоръжените сили и службите за обществен ред и сигурност. Агенцията е специализиран орган на Министерския съвет за провеждане на държавната политика в областта на натрупването, съхраняването и използването на държавните резерви и военновременните запаси на страната в съответствие с интересите на националната сигурност. Подобни структури, чийто приемник е настоящата Държавна агенция „Държавен резерв и военновременни запаси“, никога не са били част от структурата на Министерство на отбраната или друго военизирано ведомство и служителите им никога не са били военизирани и деянията им не са били подсъдни на военен съд.

6. Предложената нова точка 5 на чл. 396 НПК *„сътрудниците на органите на ведомствата по т.2 и 4 при или по повод изпълнение на възложените им задачи“* се намира за неясна и неприемлива в този вид¹¹.

Тези текстове касаят деяния на лицата от агентурния апарат на структурите на МО и МВР и на отделите се от МВР след 1989 г. структури. До тогава, в Министерство на отбраната секретни сътрудници е имало единствено Разузнавателното управление на Генералния щаб на БНА, а в МВР - Държавна сигурност, Народната милиция и Гранични войски. „Сътрудник“ е термин, използван за означаване на агентурния апарат, включващ привлечените към сътрудничество български граждани, а термина „агент“ е използван по отношение на вербуваните чужди граждани.

Действащото законодателство (чл. 13 ЗМВР, чл. 23 ЗДАНС и чл. 4 от Закона за военната полиция) урежда използването на „доброволни сътрудници“ в оперативно-издирвателната дейност на тези служби. Съгласно чл. 13 от Закона за военното

¹⁰ Напр. „Вазовски машиностроителни заводи“ ЕАД, „НИТИ“ ЕАД, Кинтекс ЕАД, както и „Арсенал“ АД, „Оптикс“ АД, „Оптикоелектрон Груп“ АД, „Самел-90“ АД, „Марс армор“ ООД, „Емко Груп“ АД, „Дунарит“ АД и др.

¹¹ Аналогични текстове са съществували в НПК в периодите:

-1952-1976 г.: „сътрудниците на поделенията на Министерството на вътрешните работи за извършените от тях престъпления по повод и при изпълнение на възложените им задачи“;

-1974-2006 г.: „сътрудниците на органите на Министерството на отбраната и на Министерството на вътрешните работи при или по повод изпълнение на възложени задачи“;

-2006-2008 г.: „сътрудниците на органите от ведомствата по т. 1 и 2 при или по повод изпълнение на възложените им задачи“ (На практика това са били само секретните сътрудници на Служба „Военна полиция“ и Служба „Военна информация“).

разузнаване, Служба „Военна информация“ също привлича за сътрудничество български граждани или граждани на друга държава с тяхното доброволно съгласие за изпълнение на разузнавателни задачи. А според чл. 10 ЗДАР, ДАР изпълнява дейностите си и чрез привличане към сътрудничество на лица при условия и ред, определени от председателя на Агенцията.

В предложението на военните съдии не е посочено дали се имат предвид само доброволните сътрудници на МВР, ДАНС и Военна полиция, ползвани при оперативно-издирвателната дейност или и българските и чужди граждани, привлечени към сътрудничество от ДАР и Служба „Военна информация“ за събиране на разузнавателна информация. Ако се приеме, че всички дейност, свързани с националната сигурност ще са подсъдни на военните съдилища, този проблем отпада. Цитираният вече Закон за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност включва към националната сигурност, както разузнавателната и контраразузнавателната, така и оперативно-издирвателната дейности.

Чл. 19б, т. 11 от ЗСРС дава правомощия и ДАТО да привлича лица за доброволно сътрудничество, въпреки че сред функциите на агенцията не е нито оперативно-издирвателната дейност, нито събирането на разузнавателна информация. Явно тази дейност излиза извън обсега на националната сигурност, а тя не е предвидена в проекта на военните съдии. Но в проекта е предвидена подсъдност за сътрудници на други министерства и ведомства, в които има военизирани длъжности (освен МО). За момента няма такива сътрудници (освен НСО, но това не са секретни сътрудници). Видно е, че не е удачно използването на термина „сътрудник“, който има различно съдържание в различните закони: чл. 26, ал.2 и чл. 170, ал. 2 ЗМВР; чл. 44, ал. 1 ЗДАНС; чл. 36 от Закона за Държавната агенция „Разузнаване“ и др.

Може да се обобща, че не се намира за удачно при съвременните условия лицата, предоставящи оперативна и разузнавателна информация, да бъдат подсъдни на военните съдилища. Те не са част от структурата на държавните органи и към тях не са относими изискванията на военната и служебната дисциплина.

Б. Относно предложението за разширяване на кръга лица по чл. 39б НПК, като бъдат обхванати и престъпленията, извършени от граждански лица, които не са на служба в системата за национална сигурност.

В исторически аспект потребността от военни съдилища е била обоснована с особеностите на войсковия живот и военната дисциплина, които изискват спрямо военнослужещите законът да бъде прилаган от лица, които имат познания за тези особености, носят същите задължения и могат адекватно да оценят обществената опасност на извършваните престъпления. Освен това военните съдилища традиционно са били предназначени да следват войските и да осигуряват бързо правосъдие, без откъсване на участниците в процеса от войсковия живот. Особената компетентност на военните съдилища е създавана не като привилегия, а като израз на допълнителните ограничения в статута на военнослужещите, произтичащи от характера на военната служба.

Същевременно в исторически¹² и в сравнително-правен аспект¹³ има законодателни решения за възлагане на военните съдилища и на дела срещу граждански лица. С оглед това подкрепяме предложението.

В. Относно възлагането на военните съдилища на административните дела за жалби от военнослужещи срещу наложени дисциплинарни наказания, с изключение на жалбите срещу актовете на министъра на отбраната.

Военни дисциплинарни съдилища, като специализиран орган за поддържане на военната дисциплина и защита на правата на военнослужещите, чрез разглеждане на дисциплинарни и административни дела функционират в държави от Европейския съюз и НАТО (Германия, Австрия, Хърватия), в които в мирно време не действат военни наказателни съдилища. В компетентността им влиза разглеждането на жалби срещу правомерността на отдадени заповеди, преназначения, командировки и др. Тези военни съдилища решават и въпроси за налагане на дисциплинарно наказание по искане на командира на военнослужещия, като наказанията могат да бъдат дисциплинарен арест, намаляване на заплатата, забрана за кариерно израстване, лишаване от право на пенсия и др.

Основните съображенията за възлагане на такива дела на военните съдилища са свързани с необходимост от достъп до правосъдие и защита правата на военнослужещите, по-голямата част от които са наборни. Взета е предвид и териториалната отдалеченост на военните формирования от гражданските съдилища, функционирането на военните съдилища в зони на въоръжени конфликти и др. фактори.

Най-съществен аргумент за тази подсъдност обаче, е липсата на специализирани административни съдилища в тези държави - на военните съдилища са възложени функции на административно правосъдие по отношение на военнослужещите, докато функции на административно правосъдие относно останалите граждани се изпълняват от съдилищата с обща юрисдикция.

В България досега на военни съдилища не са възлагани дела, различни от наказателните, освен делата по актове за начет, съставени в армията и военизираните ведомства, в периода 1952-1999 г. Наред с това наличието на 28 административни съдилища в непосредствена близост до военните формирования; липсата на наборни военнослужещи; липсата на военни съдилища извън територията на страната не сочат необходимост от възлагане на административни дела на военните съдилища. Още повече,

¹² С княжески Указ № 4 от 17.07.1879 г. по повод действията на разбойнически банди е било обявено военно положение в североизточна България и на военен съд са предадени лицата, извършващи такива нападения; с Указ № 190 от 04.09.1886 г. е обявено военно положение и някои престъпления, извършени от цивилни лица са подсъдни на военен съд; с изменение на Военно-съдебния закон от 1911 г. подсъдността на военнополовите съдилища във военно време е разширена и по отношение на граждански лица и тези правомощия са били упражнявани не само по време на войните 1912-1918 г., но и по време на Септемврийското въстание от 1923 г.; със Закона за защита на държавата от 23.01.1924 г. при военно положение и при метеж делата по този закон, включително и срещу граждански лица, се разглеждат от военнополови съдилища; Военно-наказателния закон от 1937 г. е разпростирал действието си и върху „граждански лица“; Закона за осигуряване на реда в новоосвободените земи от 1941 г. е предвиждал всички престъпления по него, включително и извършените от граждански лица, да се решават от военните съдилища; в периода 1974-2003 г. на военните съдилища са подсъдни делата за недоносителство и укривателство, извършени от граждани във връзка с престъпления, делата за които са подсъдни на военните съдилища.

¹³ Такъв подход е използван и в други страни: САЩ, Франция, Испания, Швейцария, Люксембург, Турция, Таджикистан, Узбекистан и страните от Латинска Америка.

че евентуалното възлагане ще е на три военни съдилища, вместо на 28 административни, което не би улеснило достъпа на военнослужещите до правосъдие.

По изложените съображения не подкрепяме това предложение.

Г. Относно възлагането на административно-наказателни дела по ЗАНН срещу служители в системата на националната сигурност и по УБДХ срещу военнослужещи.

В съвременните законодателства, единствено в Руската федерация на военни съдилища са подсъдни всички дела за административни правонарушения, извършени от военнослужещи и граждани, участващи във военен сбор. Но и там военните съдилища налагат административни наказания само за деяния, посочени изрично в Кодекса за административните правонарушения. За всички останали административни нарушения, военният съд изпраща материалите на съответния командир на извършителя, за налагане на дисциплинарно наказание или други мерки за въздействие.

Трябва да се има предвид, че съгласно чл. 424, ал. 6 НК командирите и началниците могат да налагат „на военнослужещите, както и офицерите и сержантите и редовия състав от други ведомства“ административни наказания, предвидени в НК, а жалбите срещу наказателните постановления се разглеждат от военен съд. Явно, законодателят е преценил, че военният съд е компетентен да разглежда жалби срещу наказателни постановления, издадени от военни органи.

Валиден е направеният по-горе извод за наличието на 28 административни съдилища в близост до военните формирования, които обезпечават достъпа до правосъдие. Поради това не подкрепяме това предложение на военните съдии.

III. В заключение.

Въз основа на изложеното може да се направят няколко извода и предложения:

1. Не съществуват международно-правни и конституционни пречки, на военните съдилища да бъдат предоставени правомощия да осъществяват правораздаване и по дела за престъпления, извън посочените в сегашната редакция на чл. 396 НПК, както и по административни и административно-наказателни дела.

2. Прокуратурата на Република България подкрепя предложението на съдиите от военните съдилища за разширяване на подсъдността на военните съдилища, като се вземат предвид някои редакционни поправки по конкретните текстове. Нещо повече, считаме че състоянието на обществените отношения, националните традиции и сравнително-правното съпоставяне, обосноват и налагат необходимостта на военните съдилища да бъдат възложени функциите на специализирани съдилища за системата за национална сигурност.

С оглед на това, предлагаме чл. 396, чл. 371 и чл. 405 НПК да придобият следната редакция:

„Чл. 396. (1) На военните съдилища са подсъдни делата за престъпления, извършени от:

- 1. военнослужещи;*
- 2. (нова - ДВ, бр. 109 от 2007 г., отм., бр. 109 от 2008 г.);*
- 3. генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав от други министерства и ведомства;*

4. резервистите при изпълнение на активна служба в доброволния резерв и лицата на военновременна служба;

5. (предишна т. 4 - ДВ, бр. 109 от 2007 г., отм., бр. 109 от 2008 г.);

6. гражданските лица на служба в Министерството на отбраната, в Българската армия и в структурите на подчинение на министъра на отбраната, в Министерството на вътрешните работи, в Националната служба за охрана, в Държавната агенция "Национална сигурност", в Държавната агенция "Разузнаване", в Държавната агенция „Технически операции“, в Главната дирекция "Изпълнение на наказанията" при Министерството на правосъдието, в Главната дирекция "Охрана" при Министерството на правосъдието, в Бюрото по защита при Главния прокурор и служителите по чл.10а от Закона за защита на класифицираната информация в Държавната комисия по сигурността на информацията, при или по повод изпълнение на службата им.

(2) На военните съдилища са подсъдни и делата за престъпления, в осъществяването на които са участвали и граждански лица. "

„Чл. 371. За престъпления по тази глава носят отговорност:

а) военнослужещите по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България;

б) генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав от други министерства и ведомства;

в) държавните служители в Министерството на вътрешните работи, в Държавната агенция "Национална сигурност", в Държавната агенция "Разузнаване", в Държавната агенция „Технически операции“, в Главната дирекция "Изпълнение на наказанията" при Министерството на правосъдието, в Главната дирекция "Охрана" при Министерството на правосъдието, в Бюрото по защита при Главния прокурор и държавните служители по чл.10а от Закона за защита на класифицираната информация в Държавната комисия по сигурността на информацията;

г) резервистите при изпълнение на активна служба в доброволния резерв и лицата на военновременна служба;

д) неупоменатите в този член лица за съучастие в престъпления по тази глава. "

3. Прокуратурата на Република България не намира основания и не подкрепя предложенията на военните съдии за възлагане на военния съд на административни дела и на административно-наказателни дела по ЗАНН и по УБДХ.

4. С оглед необходимостта от адекватна уредба и осигуряване натовареността на военните следователи предлагаме и следната конкретна промяна на чл. 405 НПК.

„Чл. 405. (1) Разследването се провежда от военни следователи по дела за престъпления:

1. посочени в чл. 194, ал. 1, т. 1;

2. извършени от офицери;

3. с фактическа и правна сложност, възложени им от административния ръководител на съответната военно-окръжна прокуратура;

4.извършени от граждански лица на служба в Министерството на вътрешните работи, в Националната служба за охрана, в Държавната агенция "Национална сигурност", в Държавната агенция "Разузнаване", в Държавната агенция „Технически операции“, в Главната дирекция "Изпълнение на наказанията" при Министерството на правосъдието, в Главната дирекция "Охрана" при Министерството на правосъдието, в Бюрото по защита при Главния прокурор и служителите по чл.10а от Закона за защита на класифицираната информация в Държавната комисия по сигурността на информацията, при или по повод изпълнение на службата им.

(2) Извън случаите по ал. 1 разследването се извършва от военни разследващи полиции.

(3) За образуваното досъдебно производство незабавно се съобщава на съответния началник. "

ГЛАВЕН ПРОКУРОР:

/СОТИР ЦАЦАРОВ/